

***Középkori
királyi palota
a budai várban***

Írta: **Lócsy Erzsébet**

Fényképezte: **Lázár Júlia és
Kende Tamás**

Szerkesztette: **Walla Gézáné**

Kiadja:

MAGYAR DIAFILMGYÁRTÓ VÁLLALAT

Budapest

2. A budavári palota várfalakkal övezett déli szárnyában – a Budapesti Történeti Múzeum kiállításán – a középkori királyi palota ásatások során feltárt és helyreállított értékes maradványai várják a látogatókat.
3. A vár bejárata. – A középkori déli várfalat áttörő újkori kapu, a Ferdinánd-kapu szomszédságában a Buzogány-tornyot látjuk.
4. A Ferdinánd-kapu a középkori vár nyugati falszorosába – törökkori nevén az „Újvilág”-kertbe – vezet. Innen folytathatjuk utunkat a déli palotakert és a Budapesti Történeti Múzeum épülete felé.
5. A „Középkori királyi palota a budai várban” című kiállítás on XIII. századi téglacímer emlékeztet IV. Béla királynak

és utódainak tatárjárás utáni építkezéseire, melyek nyomán először létesült itt királyi lakóhely.

6. A déli palotakert a középkori homlokzat részletével és a palota ma látható legrégebb építményének, az István-toronynak maradványával. – A fent magasodó barokk épület a Budapesti Történeti Múzeum otthona.
7. Az 1320 körül épült és I. (Anjou) Lajos király öccséről elnevezett István-torony 1686-ban pusztult el. – Képünk felülnézetből szemlélteti maradványát. Három oldalán a lőrés-ablakok figyelmeztetnek egykori fontos védelmi szerepére.
8. Ez a rekonstrukciós rajz az István-torony XV. századi állapotát mutatja azokkal az épületekkel, melyek akkor már

körülvették a korábban három égtáj felé szabadon álló tornyot.

9. A barokk palota pincéjében, a középkori keleti várudvar területén álló ún. Királpincében láthatjuk a XIV. századi palota támpillérekkel erősített keleti homlokzatának tekintélyes szakaszát.
10. Az Anjou-palota előbb látott keleti homlokzatának dísz volt ez a szépen faragott gyámköveken nyugvó kis zárt-erkély, melynek rekonstruált részletét ugyancsak a Királpince őrzi.
11. Ha tovább haladunk a keleti várudvaron, az 1366-ban épült palotakápolnához érkezünk. Ez – mint rekonstrukciós

rajzunk is szemlélteti – eredetileg két emeletes volt. Ma már csak az altemplom áll, a felső kápolna elpusztult.

12. Az alsó kápolna fennmaradása annak köszönhető, hogy falait a XVIII. században, a barokk építkezés idején földdel borították. – Képünkön az altemplomot látjuk a feltárás után.
13. Az alkápolna napvilágra került értékes maradványai lehetővé tették a hiteles helyreállítást. Kőrácsos ablakokkal megvilágított szentélyében a XV. századi szárnyasoltár a középkori templom hangulatát idézi.
14. Ez a kedves arcú, életszerűen mintázott kőfejecske boltozattartó gyámkő volt. János mesternek, az Anjou-palota

vezető építész-szobrászának alkotása éppen úgy, mint a kápolnában látott szépen faragott boltindítások és ablakok.

15. Az Anjou-palota elpusztult téглаépületének egyik szép emléke az idomtégglából készült díszes párkány. A rekonstrukció az ásatások során talált töredékek felhasználásával készült.
16. Európai viszonylatban is kiemelkedő jelentőségűek a középkori királyi palotából származó kályhacsempék. Tanúsítja ezt az itt bemutatott, sárkányt ábrázoló, XIV. századi töredék is.
17. Kályhacsempe Zsigmond király alakjával a XV. század elejéről. – A középkori palota hatalmas épületegyüttesének és ma is látható erődrendszerének kialakítása Luxemburgi Zsigmond (1387–1437) nevéhez fűződik.

18. Zsigmond uralkodása idején épült a déli várfal is a Bugánytoronnyal és a falat áttörő kettős kapuval. Mindkettőt sétánk kiinduló helyéről, az „Újvilág”-kertből látjuk.
19. A déli palotakertből nyílik a nyugati zárt udvar. Várfalának gyámkősoara az egykori védőfolyosóra; a „gyilokjáróra” utal. Az árkádsor felett a XV. században épületszárny emelkedett. – Az udvar végén látható lépcső a múzeum bejáratához vezet.
20. A nyugati zárt udvar a múzeum bejáratától nézve. – Mind a várfal, mind az árkádsor az ásatások nyomán került napvilágra.
21. A nyugati zárt udvar szomszédságában helyezkedik el az a három boltozatos helyiség, mely szinte épségben bontakozott ki a földtakaró alól, mint ahogy ezt képünk is szemlélteti.

22. Ez a lépcső, amely az egyik boltozott helyiségből az István-torony felé vezet, közel 600 éves. Igaz, hogy a lépcsőfokokat „csak” 300 évig kaptatták, hiszen 1686 után ezt is feltöltés borította.
23. A dongás helyiségek ma kiállítási termek. Itt mutatják be a kályhacsempék gazdag sorozatát is. – Képünkön a tárlósor felett a középkori dongaboltozat részletét és a nyugati udvar felé néző ablakot látjuk.
24. Az előbb látott helyiségben áll a Zsigmond-címeres kályha is. A rekonstrukció az 1408 utáni évekből származó eredeti kályhacsempék alapján készült.
25. Az áttört díszű sarokcsempe és a magyar címert tartó páncélos őr alakjával díszített kályhacsempe a Zsigmond-palota kályháinak formagazdagságára utal.

26. A kétpilléres nagyterem és pince maradványai a déli palotakertben a feltárás után.
27. A középkori palota déli homlokzatának részlete. – A helyreállítás az előbb bemutatott eredeti maradványok alapján történt.
28. Az előző képen látott ajtón át jutunk a dongaboltozatos nagy pincébe. Itt a középkori budai sírkövekkel ismerkedhetünk. A két pillérrel majd egy szinttel magasabban is találkozunk.
29. Az 1420 körül épült két pilléres gótikus nagy terem egykor feltehetően a királynői lakosztályhoz tartozó fogadócsarnok volt.

30. A nagyterem részlete, az építtető – Zsigmond király – arc-
képével.. Az ő uralkodása idején a palota már állandó ki-
rályi székhely volt.
31. Itt is a gótikus nagy terem részletét látjuk, de az ún.
„Lovagos” díszkályha már V. László király korát idézi. A
kálymásolat alapját képező eredeti csempék 1454–1457
között készültek.
32. A „lovagos” kályha egyik eredeti csempéje, a bajvívó lo-
vag alakjával. – Mind az előkerült lovagos, mind a kály-
hához tartozott egyéb alakos díszű csempék az egykorú
kisplasztika remekei.
33. Buda Mátyás király korában, 1470 körül. – Fametszet
Hartmann Schedel 1493-ban megjelent művéből; az akkor

ismert világ nevezetes városait bemutató „Világkrónikából”.

34. Kályhacsempe Mátyás alakjával, akiről krónikása – az Itáliából Budára jött Bonfini – így írt:

„Épített paloták,
öntött szobrok, remek ajtók
hirdetik, ó Mátyás
nagyszerű szellemedet.
Sok diadalt nyertél,
neved el nem enyészik, örökké
őrizi érc, márvány,
virtusod és a betű.”

35. Mátyás kőcímere a budai palotából, amelyben a kor egyik jelentős humanista kultúrközpontja alakult ki.

36. Mátyás korában épült későgótikus zárt erkély a déli szárny keleti homlokzatán. – A gótikus nagy csarnok feletti terem, melyhez az erkély tartozott, megsemmisült. Az erkélyrekonstrukció falmaradványok és az előkerült kőfaragványok felhasználásával készült.
37. A kiállítás ún. reneszánsz terme. Az itt látható építészeti részletek töredékes voltukban is tanúsítják, hogy Mátyás építkezései méltán vívták ki a kortársak csodálatát.
38. A háború és béke jelképével díszített fríz Traui Jakab, a kiváló dalmát mester műhelyének alkotása (1479 körül). – Egykor feltehetően Mátyás tróntermének falát ékesítette.
39. Budán készült majolika padlótéglák.
40. Mátyás megrendelésére Faenzában (Itália) készült majolika tányér és velencei üvegserleg. Kiegészítésük az eredeti töredékek felhasználásával történt.

41. Udvari zenészt ábrázoló kályhacsempe-töredék. – Mátyás korától a palota zenei élete európai viszonylatban is kiemelkedő jelentőségű volt, egészen a török foglalásig. Különösen a kápolna énekkarát magasztalták a szakértők.
42. A hajdani felső kápolna ékessége lehetett az éneklő szeráf-fejekkel díszített, kazettákra osztott fülkemennyezet, melynek részletét látjuk e képen.
43. A déli palotakertben feltárt, Mátyás és Beatrix címerét őrző kút. – A kutakkal és szobrokkal díszes kertek egykori szépségéről is a jeles krónikás, Antonio Bonfini tudósít.
44. II. Ulászló – lengyel sassal díszített – kőcímere. A Jagellóházból származó uralkodó egy ideig még folytatta a Mátyás által kezdett építkezéseket.

45. A déli nagy erőd, a rondella és annak kaputornya 1530 körül, I. (Szapolyai) János király uralkodása idején nyerte el végleges alakját. Helyén a XIII. század óta mindig védőmű állott.
46. A nagy rondella egyik ágyúállása és a kaputorony. A XVI. századi építkezést, a korszerű védőmű létesítését a tűzi fegyverek tökéletesedése és a Budát ért gyakori ostromok indokolták.
47. A keleti várlejtő, az erődrendszer sok támadást megért részletével, a pártázatos, lőréses várfallal.
48. A királyi palota 1541-ben, Erhard Schön Buda ostromát ábrázoló metszetén. – Az ostromot 145 éves török uralom követte. Ez a lassú pusztulás korszaka volt, majd végleg

megpecsételte a magyar királyok egykor fényes palotájának sorsát az 1686-ban Buda visszafoglalásáért vívott harc.

49. Buda ostroma 1686-ban. A romhalmazzá lett palota maradványait a XVIII. században, a barokk építkezést megelőzően elbontották, illetőleg földdel borították. A feltárás és azzal párhuzamosan a helyreállítás 1948-ban kezdődött.

V É G E